

7. 1718, 12 2 15
Σὺν Θεῷ Ἐπισημεύσθαι.
DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

DIÆTA
NONNUNQVAM SALU-
TARITER NEGLECTA
ET NEGLIGENDA,

QVAM,
AURIGANTE DIVINO NUMINE,
CONSENSU INCLUTÆ FACULTATIS MEDICÆ
IN PERANTIQA ELECTORALI ACADEMIA
HIERANA,

SUB PRÆSIDIO
DN. JOANNIS FRIDERICI
DE PRE,

PHILOSOPHIÆ ET MEDIC. DOCT. FACULTATIS MED. ASSESS. ANAT.
CHIRURG. ET BOTAN. P. P. ORD.

PATRONI ET PROMOTORIS SUI COLENDISSIMI,

PRO LICENTIA

HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
LEGITIME CONSEQVENDI,

PUBLICO PHILIATORUM EXAMINI

SUBMITTET

MARTINUS SIMEON Stard/

BOESLAV. SILESIUS,

DIE VI. SEPTEMBRIS, ANNO clō IdCC XIIX.

HORIS LOCOQVE CONSVETIS,

ERFORDIÆ,

TYPIS JOH. HENRICI GROSCHII, ACAD. TYPOGR.

VIRIS
Generosissimo, Maxime Strenuo ac Consultissimo
D O M I N O

CHRISTIANO
PFEIFFERO

à PALMEN-KRON,

Inclutæ Reipublicæ Vratislaviensis Jcto
Celeberrimo;

Nec non

Precellentissimo, Amplissimo, Doctissimo

D O M I N O:

M. CHRISTIANO
STIEFFIO,

Rectori, Professori ac Bibliothecario Mariæ-
Magdalæneo longe meritissimo;

*Patronis suis ac Præceptoris æternum singu-
lariter colendis,*

Hanc Dissertationem Inauguralem

In grati animi tesseram

Offert & consecrat

A U T O R

MARTIN SIMEON Starck.



PRO O E M I U M:



Diætā non solum antiquissimam, sed & nobilissimam esse partem Medicinæ, nemo inficias ibit, qui modo ex sacro codice sibi in memoriam revocat: Patriarchas procul dubio sine pharmacopoliis adeo longævam solâ diætâ duxisse vitam; qui vel perpendit: Diætā non solum succurrere sanis, sed & ægrotis. Hippocrati diætā sæpè primarium, imo solum fuit remedium, quo ægros restituit, hinc multi eum magis Medicinæ diæteticæ Autorem quam clinicæ nominandum existimant; *conf. Cleric. Histoire de la Médecine P. I. p. 181.* Cui ignotum est, multos morbos neglectâ diætâ evadere incurabiles? In cassum quivis, (nec Helmontio excepto in *Tr. de victus ration. p. m. 448.*) arcanis omnibus Scorbutum, Chlorosin, Hydropem, Fluorem album mulierum, Ulcera sordida & centum alios morbos curare tentabit spretâ Diætâ. Attamen non dubito contrarium, uti multis ad minimum videbitur, asserere! audaculum omnino judicabis B. L. assertum meum: Ast pro æquitate tua judicium tuum paululum suspendes, usque dum mentem meam explicavero; Asserens: Diætā nonnunquam esse negligendam: non tamen eam intelligo, quam ipse in §. ultimo hujus Diff. definivi; sed quam vulgo per congruum usum sex re-

rum non naturalium describunt. Itaque animò nullatenus constitui, gentis Scythicæ comestationes hac Disputatione approbare, ejusmodi gulonibus patrocinari, qui cum Dionysio Minore sæpe ad nonagesimum usque diem ebrii perseverant, teste *Aristotel. in Polit.* Vel cum Svitrigalo Lithuanicæ Duce cœnam in sex horas protrahunt, cum ferculis non minus CXXX. *conf. Aeneas Sylvius in Comun. in Panormit.*, quos mente omnique spiritu abhorreo: sancteque obtestor; me neutiquam meditationes hæc, pro stabilienda eorum malitia, applicare velle. Et ut dicam, quid has in medium proferre me moverit; accipe: Videmus multos in observanda diætâ studiosissimos longè inferioris esse conditionis iis, qui minus eam attendunt: Pueros tali diætâ à teneris assuefactos ac mancipatos ordinariè fieri valetudinarios, & à levissimo errore mox lædi maximè: Ægros sæpè ejusmodi diætâ neglectu se liberare optime, & è contrario lædi observantia ejusmodi regularum diæticarum. Quis exin non concludet, ejusmodi diætâ neutiquam esse genuinam? Et verum. Non dicam regulas eâ deductas multas plane esse falsas, uti verissimum; Sed sufficiet, si hæc Dissertatione ostendero, plures nimiâ peccare universalitate & vel plane non, vel parum ad diversam constitutionem & animæ & corporis in homine respicere. It. tantum ad præsentem statum, neutiquam ad futurum, attendere. Accedit etiam, quod diætâ multorum Medicorum evaserit ignorantiaæ asyllum; quando neglectæ diætâ ingravescens morbum sæpe adscribunt, quod ignorantiaæ Medici, tam quoad morbum, quam quoad morbi remedium attribuendum erat. Quid mirum, quod locutio proverbialis in veram abierit?

rit? *Optima diæta pessima diæta.* it. *Medice vivere est pessime vivere.* Tandem non minus Hippocr. *Aph. 5. Lb. 1. aphorif.* in hanc sententiam me compulit, quæ ita se habet: Πάν γὰρ τὸ ἀμάρτημα ὃ ἂν γίνῃται μέγα, γίνεται μᾶλλον ἐν τῷσι λεπτοῖσι ἢ ἐν τοῖσι ὀλίγοι ἀδρότεροι διαίτησιν. *conf. & aph. 4.* Non minus & Cels. verba me moverunt *Lb. 1. Cp. 1.* *Homo sanus, qui & bene valet & sue spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque Medico, neque Jatroalipiã egere: Hunc oportet varium habere vitæ genus, nullum cibi genus fugere, quo populus utatur, interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere, modo plus justo, modo non amplius assumere.* Forsitan hæcce operã exiguã obtinebo, ut impostherum mollem adeo educationem liberorum multi fugiant, sibi que & suæ sanitati melius consulant, adversa nonnunquam perferendo viribus adhuc integris, ne iis fractis aliquando nimis lædantur. Item, ut prius regulas diæteticas universaliore, v. gr. Man meide alle saucere fälsige und harte Speisen / ic. probe examinent, an etiam à sapiente & prudente Medico sint prolata & ad constitutionem animæ & corporis accommodata. Me impostherum praxi Medicæ consecratum hæcce ventilatio admonebit, cautè in præscribenda diæta mercari, ægrotis non omnia, cum Asclepiade, *conf. Cler. l. c. P. II p. 103.* concedendo, nec cum Callianace, Heraclide & Methodicis omnia fere, præter aërem, denegando *conf. id. l. c. p. 36. & 83. & 170.* sed quantum in viribus repositum erit, & auxiliante divino Numine, succurrendo genuina diæta.

S. I.

Acturo de diæta mihi incumbere videtur, præmittere Onomatologiam. Derivat vero sua incunabula a Græcis, an autem a *διὰ* & *μῆν* mansio, an potius a *δωῆς* *δαιτῆος* epulum,

pulum, aliis discutiendum relinquo: nominatur Diætæ definitione nominali certus vel Medici vel proprio consilio electus vivendi modus. Vocatur etiam a nonnullis Hygiene (acsi modo circa fanos versetur) neutiquam tamen adæquate, quia ejus regimen non tantum in sanis, sed vel maxime in ægrotis ad instar Pharmaciæ & Chirurgiæ, est attendendum. Nec meliori jure nonnulli solam victus rationem diætæ integram absolvere assentunt, uti Helmontius, qui sobrietatem totius diætæ cardinem habet. *p. m. 449.* quo fit, ut in hac explicatione acquiescentes, eam male distinguant, in crassam, mediam ac tenuem, *conf. Sennert. Inst. Lib. p. II. Sect. III. Cap. III.* tandem diætæ strictissime significat decoctum diaphoreticum.

§. 2. Definitionem nominalem sequitur realis, quæ vulgo sequens venditur: *Diætæ est legitima administratio sex rerum non naturalium. Quercet. Diætæ p. 2.* alii cum Castello definiunt: *per certam vivendi normam, qua ratione & sanus & ægrotus in rebus non naturalibus v. g. cibo, potu, aëre, otio, exercitatione, venere, somno, vigiliis, repletione, inanitione, & animi affectibus se gerere debent, ille ut similibus sanitatem conservet, hic ut prope modico contrariorum usu suentem corrigat.* Utraque vero Definitio vitio non caret. Neutra enim mentionem facit instinctus naturalis, temperici corporis, nec, qua ratione quis corpus suum præservare debeat, quominus morbis imposterum fiat obnoxium. Ut taceam, non semper conservandam esse sanitatem similibus, sed sæpe etiam contrariis exercendam, quo firmior evadat; Nec semper contraria conducere, siquidem dolores sæpe per dolorem fluxus per fluxum sunt abigendi.

§. 3. Accuratur omnino substituenda esset definitio, si assertum meum: quod scilicet nonnunquam negligenda sit Diætæ, non potius ex vulgari quam alia probandum esset. Ne autem sibi quis persuadeat, me ipsum meliorem nescire, apposui eam in §. ultimo. Interim prolixitatis evitandæ gratia quædam axiomata præmittere hic licebit, ne deinde in ipsa tractatione loco probationis ea semper repetere necesse habeam. 1.) Sanus nullis se legibus obligare debet, nec certo cuidam ordini præcipue in rebus indifferentibus & sæpe nullius momenti assuescere, licet sit bonus, ne deinde consuetudine lædatur. Siquidem

dem homines deprehenduntur semper durioribus assueti, qui deinde molliora perferre non potuerunt, qualia exempla vid. in *Magnif. Bohm Lb. de offic. Med. p. 374.* & cum paucissimi adeo sui Juris sint, ut nunquam ad aliorum mentem se accomodare obstringantur, nisi velint in eremo vitam degere, patet hujus axiomatis probatio. 2.) In Dieta sanorum non solum ad statum seu sanitatem presentem est respiciendum, sed & futurum; Hinc nonnunquam contrariis & leniter noxiis sensim sensimque est assuescendum, quo si ejusmodi corpus deinde aggrediuntur minus lædant, & imprimis durioribus magis quam mollioribus, quoniam assueti duris facile molliora perferre discunt, non vice versa. Per contraria vero neutiquam medicamenta intelligo, quæ consuetudine vires suas amittunt, quo minus tempore necessitatis salubrem proderere possunt effectum. Sic novi opio assuetos, qui integrum scrupulum absque effectu, item tartaro emetico assuescitos, qui integram drachmam sine vomitu adhibuerunt exemplo tamen non imitando. Hoc axioma probatur ex antecedenti. 3.) In Dieta tam sanorum, quam ægrorum semper ad integram spirituum constitutionem & temperiem corporis, uti & variationem rerum corpus afficientium sedulo est respiciendum. 4.) Ad mentem non pertinent animæ functiones naturales ac propriæ v. g. excretiones, chylicatio &c. nisi in quantum sunt manifeste erroneæ, sic volente DEO, qui menti alias ejusmodi functiones demandasset.

§. 4. Quod Divisionem concernit, eam non triplicem facio cum iis qui illam *in naturalem*, quæ cibum & potum, *vitam*, quæ aërem & animi pathemata, *animalem*, quæ somnum, vigiliam, retenta, excreta, motum & quietem complectitur, quia nullum fundamentum ita dividendi subesse video. Cum autem ordo tractationis ut eo melior evadat, accuratam divisionem requirat, dietam potius dividendam censeo respectu subjecti *in externam*, quæ aërem cibum ac potum complectitur, ac *internam*, quæ principium vitale & Physico-Mechanicum respicit; Vel uti vulgo loquuntur: Somnus, vigilia, motus, quies, excreta, retenta, animi pathemata, ubi vero male negligunt temperiem corporis, constitutionem reliquam animæ, quia animi pathemata hujus modo partem expriment, Et quod temperiem corporis attinet, vel

vel καὶ ἀδρανῶν eos convincere licet, male ejusmodi temperiem negligi; Siquidem ipsi farentur, unum corpus magis proclive esse ad colligendam pituitam, alterum ad visciditatem biliosam, Respectu Objecti adhuc subdividitur in diætā ægroti ac sani; Hanc itaque secundario illam primario sequi placebit.

§. 5. Ab externis nempe aëre & quidem a regimine aëris recens natorum ac adolescentiæ initium capeſſam. Jubent autem præcavere, ne facile aëre frigidiusculo affentur, hinc si cum iis in publicum prodeunt, os naresque obvelant, e contrario vero eos sæpe balneo calido abluendos esse putant *conf. Lang. Diss. de recens nati regimine.* Sed quò successu, patet exin, quod ejusmodi liberi inferioris evadant conditionis, quam qui a teneris mox frigori assueſcunt, qui sane vel nunquam, vel raro pleuritide, pthiſi corripuntur. *Refert Clerc. l. c. P. I. p. 44.* Lacædæmonios infantes recens natos vino frigido immerſiſſe, qua submerſione epilepticos periſſe, robustiores vero superſtites manſiſſe. Notum est, incolas ſeptentrionales, præcipue Curlandos, Lithuanos &c, durata habere præcordia, frigore maxime a teneris indurata, ſiquidem ad annum usque ſextum omni veſtimentorum apparatu incedunt denudati, ita, ut e publicis balneis toti æſtuantes non ſolum ætate in profluenteſ aquas, ſed ipſâ hyeme in mediam nivem corpora ſua projiciant, cum inſignis alacritatis conſecutione, imo nudis pedibus per glaciem incedant. *conf. Schef. Lappon c. 3.*

§. 6. Forſitan regeris, hæc modo locum invenire in regionibus frigidioribus, quales ſeptentrionales, neutiſquam in temperatis, uti noſtra. Aſt provoco ad venatores, piſcatores, milites in Germania degentes, & imprimis ad ſalinatores vicinos Haleaſes, qui corpora ſolidiſſima ſibi & ſuis reddunt, quod mox in aquam irruant gelidiſſimam. dicis: Eorum infantes jamjam a nativitate gerere præcordia dura, ſolidamque corporis texturam quaſi hæreditariam. Reſpondeo vero: Aut Majores eorum, & etiam noſtri, corpora talia indurata habuerunt; cur autem nos degeneravimus? Nonne molliori educatione? Aut æque mollioris fuere conſtitutionis multi jam recentiſſi qui ſolidiorem texturam, cui quodvis frigus parum moleſtum, ſibi compararunt cur non & nos? Exiſtimo itaque recens natos ſenſim ſenſimque

fenfimque frigori esse exponendos, primo quidem, quia ex atmosphaera calida proveniunt, aqua calida deinde tepida & pedetentim frigida esse abluendos; sed ita tamen, ut atmosphaera hypocausti balneo correspondeat, & ne mox ab uno extremo ad alterum cum iis procedatur, usquedum aliqualem solidiorem texturam sibi comparaverint.

§. 7. Existimant scriptores diætetici serenum aërem auramque tenuiorem omnium maxime convenire contrariam vero nocere. *conf. Sennert. l. c. p. 811. Institut.* Hinc tempus vernale salubritate omnibus reliquis anni partibus esse anteponendum censet, *Hoffm. in Med. System. rational.* mox tamen subnectit: aërem purum illum esse, qui de subtilissimo ætheris fluido multum participat. Hinc potius æstas salubrior esset nominanda. *p. 640.* sibi ipsi videtur contradicere, asserendo nunquam plures produci morbos, quam tempore verno & autumnali, quia aër multis naturæ inimicis exhalationibus tunc est refertus. Provoco potius ad experientiam. *Sic refert. Mundus Biochrestol. Comm. l. c. 8. citante illum Bohn. de offic. med. p. 369.* se nosse subjecta quibus molesta aura tenuior extiterit, & crassiorem repetere coacti fuerint. Huic ratio consentit, qui enim sanguinis textura magis expansa seu rarefacta habituque corporis rariori gaudent, ii semper crassiorem expetunt aërem.

§. 8. Jubent porro sollicitè attendere ad influxum stellarum, aspectum Planetarum signa nempe Zodiaci, ab ingenio hominum excogitata, it. incrementum ac decrementum Lunæ. *conf. Quercetan. Diæt. p. m. 146.* hinc diebus canicularibus nullam adhibendam esse medicinam. Ast quis non videt ejusmodi influxum excepto solis influxu non solum falso fundamento, sed & ipsâ superstitione niti. Lunæ influxus adhuc probabilior reliquis, si justis limitibus circumscriberetur admitti posset, quatenus radios solares excipit & in atmosphaeram nostram transmittit. Sic non ipsius lunæ quam solis à luna modificatus est influxus, qui neutiquam illius efficacæ in humores nostros ac spiritus est, ut vulgò æstimatur, quia nequidem exiguam nubeculam suis radiis dispellere valet. Propria verò lunæ atmosphaera atmosphaeram quidem Planetæ, quem inhabitamus, attingit; Quod vero usque apud nos adeo efficaciter agat, ut aë-

B rem

rem, vel salubrem, vel infalubrem reddat, incrementum ac decrementum in animalibus, & quidem magis, quam sol; efficiat, id vide refutatam, uti & reliquarum stellarum influxum à *Magnif. Rivino, Præcipi. ac Patrono meo æternum devocuerando*, in *Diss. de Medico Superstitioso* 4. § 23. -- 59. Videant hinc multi Medicastri, quo superstitionem suam excusent, quod multos pleuriticos absque V. S. celebrata, asthmaticos Catarrhoque suffocativo laborantes, & multos alios absque evacuandis, diebus canicularibus perire fecerint. Nonne dantur subjecta, quæ subtilissimo æthere, quo dies caniculares abundare plerumque solet; t; maximè indigent? qua ratione iis denegabunt evacuationes, cum in promptu sit in aère, quo restitui possunt?

§. 9. Circa aëris regimen ægrotorum, omnem auram frigidam funestam perhibent; hinc ægros præcipue febricitantes, variolosos, aliisque exanthematibus laborantes summo torrent æstu, januas ac fenestras semper clausas, indusiaque nunquam immutata commendant: Hos tamen jamdudum carbone notarunt *Forest. Lb. 6. obs. 44. Rondeletius de febre Syncho Holl. cp. 2. de febr. ardent. & è recentioribus Sydenham. p. m. 177. & 179.* & sane multi aère frigidore non solum recreantur, sed & restituntur, qui calidiore periissent. Quis nescit alvi obstructions sæpe pertinacissimas solvi refrigerio leni, colicam biliosam potu gelido & aura frigidore? refert *Brassavolus Cp. 9. Tr. de Med. purg.* Ducem Ferrariensem Borlium alvi duritie pertinacissima laborantem consilio *Savanarolæ* super pavementum marmoreum copiosiore frigida aqua conspersum nudis pedibus ambulando liberatum fuisse; Huic adjunge *Zacut. Lusit. Prax. adm. Lb. II. obs. 24* qui dolorem colicum emplastro ex nive & potu gelidissimo & quidem in hyeme felicissime curatum observavit. Quis itaque in genere omnibus ægrotis aërem frigidum exitiosum existimabit. Conducet ne aër vaporosior & madidus, quem & corpus ægroti & adstantes exhalant, magis aura repurgata, modo non manifeste frigida præcipue in febribus malignis, uti purpura alba? Vix mihi persuadeo. Cui bono in multis morbis v. gr. febribus ardentibus neutiquam malignis, adeo superstitione mutationem induriorum in hypocausto calido calefactorum prohibent? forsitan, ut indusia squalore referta eo melius transpirationem impediunt, ægrotum.

ægotumque ad putredinem usque macerent. Forsitan fugiunt industria repurgata ob particulas nitrosas & saponaceas à lotura relictas, quasi nimis refrigerent; quasi vero alius sanus præcipue ægrotò obstrictus non posset calore suo vitali prius per diem calefacere, nisi metus inanis esset.

§. 10. Aërem excipiunt Cibus ac Potus. Circa hos observare jubent, ut infantes ab ipsa Matre nutriantur, quod melius nutrimentum capiant à matris quam nutricis lacte, ipsa sic jubente natura, quæ matri non alium in finem mammas ac colostrum largita fuisset, quam ad nutriendum infantem ejusque meconium colostro leviter ejiciendum: *conf. Spiegel. de format. fœtus Cp. 13. p. 16.* imo piaculum esse in matre lactationem propriæ prolis recusare teste *Gellio noct. att. Lb. 10. Cp. 1.* Ast experientiâ exhibet, multa vegetabilia feliciter luxuriare alieno solo tradita v. gr. pirus, caryophylla variaque olera, quidni & animalia. Nonne quotidie videmus, multos infantes melius nutriri lacte nutricis, quam matris; quoniam matres ut plurimum post partum valde sunt debiles, exsuccæ, nimis delicatæ, sæpeque immorigeræ. Et sane citius est invenire nutricem bonæ valetudinis ac indolis, quam matrem sanam & bene moratam. Accedit & hoc, quod infans mox hac levi mutatione aliena, ne modo sint valde diversa, perferre discat, quod vel maximè necesse est. Colostrum licet vices medicamenti leniter laxantis gerat, tamen hoc etiam ipsum nutricis lac præstare potest. Quod autem moralitatem lactationis in matre attinet, putarem, non tam quamlibet fœminam in Individuo, quam integrum sexum sequiorem ad hoc officium esse obligatum, modo nutrix substituatur bene morata.

§. 11. Qui vero nutricem concedunt, volunt ut ejusmodi eligatur; quæ nuper peperit, etsi sit vetula, & non tam bene constituta; ut alia, quæ per aliquot tempus lactavit, quia harum lac nimis esse crassum credunt; quasi quovis die non appelleret novum. Etsi etiam crassities adeo timenda esset; Nonne liberaliore potu & parciori cibo id emendari posset? ut itaque non videam, cur juvenula bonæ constitutionis, licet per aliquot tempus lactaverit, vetulæ recens puerperæ non sit præferenda. Alii promiscue sanguineam & succulentam commendant, etiam pro infante imbecillioris constitutionis ac tenerioris texturæ;

turæ; Hinc sæpe infantem lactando maciant. Alii commendant nutricem ad puellam lactandam, quæ masculum peperit & vice versa; quasi vero lac non potius alimentorum naturam quam masculum enixum, sequeretur.

§. 12. Quod diætã adultorum in assumendis attinet, varietatem eorum uno prandio tot malorum causam accusant, quot species fuerint *Confert. Quercet. l. c. p. 227.* & quidem ex ea ratione, quia alia citius, alia tardius mollescunt, & in corpus dividuntur, *vid. Hoffm. l. c. p. 561. Sanctor Lib. I. aph 51. de cibo & potu.* Hinc potius uni cibo potuique assuescendum censent. Refutant autem hoc assertum vel ruricularum menfæ, quæ ad minimum pane, carne, oleribus, acetariis, caseo, butyro sunt infstructæ absque ullo sanitatis ac longævitatatis detrimento. Et sit quod nonnulla alimenta citius mollescant, alia tardius, quid exinde mali? Digesta enim ventriculorum egrediuntur, & minus digesta ulteriorem adhuc concoctionem subeunt. Nam non video, cur cruda cum digestis ac in chylum sive chymum potius transmutatis necessario egredi debeant, nisi nimia quantitas, & exin pressio urgeat. Et si etiam nonnulla cruda è ventriculo discedunt, cum fæcibus rursus ejiciuntur, quia orificia vasorum lacteorum minima ingredi non valent, nec ea facile obstruere possunt, ob motum continuum petistalticum. Quoties ruricolæ non edunt lacticia, quibus carnes sæpe bovinas adjungunt? Lacticia autem vel parum vel nullum chylificationis tempus requirunt; caro vero bovina longâ digestionem ac chylificationem habet opus. Interim ex horum combinatione nil mali sentiunt.

§. 13. Existimo itaque hominibus varietatem potius commendandam esse, qua succulenta cum siccis, fructus cum pane, alimenta calidioris naturæ, ut aromata cum alimentis frigidioribus v. g. piscibus combinent; potum autem pinguiorem ac spirituosorem cum tenuiore temperent. Observandum tamen, ne ejusmodi esculenta ac potulenta mox se subsequantur, quoniam se invicem corrumpunt ac destrunt v. g. acida lacticia, fructus acido dulces & lacticia, nisi & in his consuetudini aliquid condonandum sit. In genere puto præcipiendum esse, ut variis potuum ac ciborum generibus assuescant; ne deinde

inde uni assuefacti ad alterum, præcipue vini haustum, languescant, & lipothymia, nariumque hæmorrhagia commisum errorem luere cogantur, qualia exempla refert *Pecbl. Lib. III. obs. 38.* ut taceam, ejusmodi varietatem ciborum ob jucunditatem efficere, ut anima longe avidius meliusque assumta digerat: una species v. g. condimentum inservit ad excitandum & demulcendum appetitum, alia ad nutriendum, alia ad roborandum ventriculæm statusque discutiendos. verum enim vero quando ejusmodi varietas adhibetur ut eo melior in gluviei detur occasio, detestanda ac obominanda est, quoniam illius finis non est conservatio, sed destructio sanitatis.

§. 14. Accuratum ordinem ulterius attendere jubent, hinc volunt, ut duriora alimenta, quæ recentem adhuc & vegetem fermenti salivalis vim requirunt, præmittantur, *conf. Hoffm. l. c. p. 545.* quasi lympha (quæ tamen parum diluendo, ad concoctionem facit) multum succedente lympha salivali differret & reliqua ingesta non mox subsequerentur & non intime ob conquassationem miscerentur. si tamen certus observandus esset ordo, judicarem potius cum Sennerto *Inst. p. 887.* lubrica v. g. butyrum ac emollientia præmittenda esse, ut minus laboriosa fiat deglutio: quod tamen ut semper observetur, nemini suaderem. *Sanctorius Lib. III. Aph. 47. l. c.* asserere non dubitat: Potum inter prandium ac cœnam nocere, etiam mox ante pastum; Hinc potius 4. aut quinque horas a cibo sumto assumendum. Sed vellem, ut omnes qui cum eo consentiunt, plurimarum gentium adirent mensas, ut viderent quam optime se haberent, susque deque habita ejusmodi diæta, imo quod damnum sentirent manifestum, hac observata: vel ut a coquis discerent, ollam cibus durioribus repletam ignique appositam indigere sufficienti fluido si cibi redigi debeant *μυλαγμα* vel chylum. Potum vero ante cibum non possum non cum schola salernitana ita canente *Ut vites panam de potibus incipe cœnam;* vel *Primeros. Lib. III. cap. 13. de erroribus Medicorum* commendare, ad distributionem cibi promovendam, ventriculæm expurgandum, calorem nativum vel temperandum, vel si nimis debilis augendum, calculi generationem impediendam & subsequenter cibum melius concoquendum.

§. 15. Nec magis ii attendendi sunt, qui semper certum tempus ad prandendum constitutum volunt, ita, ut cum arabibus in 2. diebus ter alimenta assumere jubeant i. e. 16. quaque hora vid *Rhases Lib. IV. Cap. 4. ad Almanforem* vel cum Græcis & Romanis 4. aut 5. vel cum Ebrais, aut Persis bis de die, sane nihil refert, an quis bis ter vel quater edat, modo prior cibus ingestus sit concoctus, tunc appetitus ipse horam edendi absque mentis directione, nisi consuetudine sit corruptus, indicabit.

§. 16. Qui vero omnem salubritatem ac insalubritatem in genere ex assumendorum crasi tantum absque respectu assumentis determinare audent; ita, ut cum *Galeno 3. cap. 1. de alim. Facult.* omnem carnem bovinam deterioris conditionis, & suillam longe melioris esse statuunt; non minus hallucinari mihi videntur, quam illi, qui cum *Helmont. Tr. vi&. rat.* omnem salubritatem ac insalubritatem solum ex appetitu assumentis derivant. Hi plerumque ex proprio appetitu reliquos dijudicant, ex quorum censa præcipue sunt illi Medici, qui illam dietam præscribunt, qua ipsi maxime delectantur. prioribus illud perpendendum relinquo: multos ab eo lædi, quo alii maxime recreantur. Sic alii læduntur à rosarum fragrantia, qua alii maxime refocillantur, *conf. Schenck. obs. med. Lb 7. de Idiosyncrasia*. Nihil fere adeo noxium deprehenditur, quod non quibusdam existat salutare. Ipsum opium alias inter deleteria non minimū non omnibus esse exitiosum ostendit *Baco de Verulamio de vita & morte*. Nonne ventriculus robustior cibus durioribus, qui alias insalubriores judicantur magis recreatur quam mollioribus, quibus vel parum, vel plane non refocillatur. Quis ventriculo debiliori aquam, ceu potum optimum & saluberrimum, ut censet *Hoffm. p. 548. l. c.* præ spirituosiore cum successu commendabit. Existimo potius utrumque & appetitum & crasin cibi & potus conjungendum esse, & si appetitus non est depravatus magis illum sequendum esse judico, quam assumendorum bonitatem, juxta proverbium: quod sapit, nutrit, & *Aphor. 38. Lib. II. Aph. Hippocr.* appetitus enim facile supplere potest, quod bonitati alimenti deest; manifeste noxium enim appetitus incorruptus non desiderat: bonitas vero alimenti non adeo facile compensare potest appetitus vigorem. Interim illud probe observandum est, ne, dum cibum sollicitante valde

valde appetitu, vel assumimus vel jamjam deglutivimus, nimis follicite inquiramus vel prælibatione, vel recordatione, an nobis conducatur, nec ne? an palato antehac fuerit gratus nec ne? alias anima, dubitando de salubritate alimenti retrahitur, & minus exoptata concessio sequi potest.

§. 17. Quantitatem nonnulli cum Lessio Jesuita annotante *Primeros. l. c.* in genere determinare audent. Ciborum nempe § XII. potus § XIV. cum tamen hominum labores, motiones, constitutiones, appetitum vel maxime variant; excedentem vero ceu pestem fugiendam volunt. *Quercet. p. 226.* ubi non possum non quoad cibos assentiri, quia nemo facile adigitur ad plus edendum, quam appetitus desiderat, & ventriculus concoquere valet, ut ita mature assuescere necesse habeat, quo minus deinde lædatur. Nec me movet autoritas *Hippocratis Lib. VI. Epidem. sect. IV. p. 774.* ἀσυντοσί τρυφή. ἀσύντοσί τρυφήν κοίτην. *Conf. & L. I. aph. 17.* Interim non sequitur uno prandio non plus commedi debere quam in altero; quoniam excessus modo committitur, quando ultra appetitum proceditur ordinatum. Nec quod præcise prandio cæna parciore institui debeat, quia tempore somni, regredientibus spiritibus, æque imo melius cibus digeritur. Sic Lipsiæ plurimi cænam prandio instituunt largiorem, nihil damni exinde sentientes, contrarium vero in patria mea Silesia observatur.

§. 18. De potu vero aliter sentio. Sæpe enim decorum, licet non ubique probandum, aliæque circumstantiæ requirunt, ut quis ultra sitim potitare necesse habeat; ut itaque hoc mature perferre discat, quo minus deinde lædatur, consultum erit. Accedit & hoc, quod excessus in potulentis non adeo noceat uti in esculentis: præterea nonnulli, præcipue sanguinei, sæpe vel exiguas molesti ideas foveant, quæ animam ad excernendum invitent sufficienter. Ne itaque ejusmodi idææ exiguæ sensim sensimque augeantur, & anima iis assuescendo ob levem insultum eas dediscat, ut deinde longa retentione aut inflammationes aut obstructions subsequantur, studio anima non nunquam irritanda est ad exercendum ejusmodi latentem materiam peccantem, & illud optime fieri potest largiori potu. Quo mentem intendisse videntur. *Plato Lib. II. de lege & ex eo Cato & Marcellus Ficinus; Sapienti viro ebrietatem concedentes,*
ut

ut ea tamen ad vim & furorem non impellat. His adijunge *Senecam C. 15. de tranquill. anim.* afferentem nonnunquam usque ad ebrietatem veniendum est, non ut mergat nos, sed ut deprimat conf. & *Avicenn. In cantic. 3. doct. l. Cap. 2. §. 8. Raf. Lib. 4. cap. 5.* Vide hanc quaestionem decisam, in quantum semel in mense inebriari conducatur, in *Ephem. N. C. D. l. A. III. p. 603.* Sed protestor, me ne utiquam gulonibus velle patrocinari, qui non sanitatem sed vanitatem, imo dementia pro scopo habent. Nunquam enim eo deveniendum est, ut rationem ejusque usum ejurasse videamur; sed tantum ad hilaritatem usque bibendum judico.

§. 19. Accedo nunc ad ægrotorum diætã in victu, ubi cum *Hoffm. l. c.* tentant cujuslibet morbi rudimenta prima abstinentia eliminare. Multi etiam in ea usque adeo limites transgrediuntur, ut cum *Heraclide* ægrotos suos, præcipue febricitantes ad septimum usque diem abstinentia excruciare non dubitent. conf. *Clerc l. c. P. II. p. 83.* Vel cum *Deuxippo & Apollonio* omnem potum denegent *ib. p. 249.* ast quis scorbuticos, melancholia laborantes à verbibus aliosque ægros, quorum ventriculus acido abundat, absque manifestâ noxa longa abstinentia cruciabit, febricitantibus æstu tostis potum denegando crudelitatis notam effugiet. Et multa certe exempla sunt in promptu eorum qui unico potu ita se recrearunt, ut brevi post fuerint restituti. Hinc porro suadent ne æger fastidio laborans unquam ad cibum cogatur, quia causa morbi remota etiam fastidium cessare solet. Sed quis illos ægros, qui saltem phantasia, ne utiquam appetit, cibos abhorrent, perire permittet, qui ideo ægrotant, & tandem moriuntur, quia comedere recusant reluctante appetitu quales duas recenset historias eorum, qui ad cibum, nisi coacti fuissent, periissent. *Schenck. Lib. III. obs. p. m. 321.*

§. 20. Qui tandem aliquid cibi ac potus concedunt, ne utiquam tamen in paroxysmo, nec cibos duriores, nec potum frigidiorum, nec vinum facile febricitantibus, præcipue & podagricis, omnium vero minime excessum in utroque permittunt. Refert autem *Galenus 10. Meth. C. 3.* de juvene tertiana laborante, qui nisi in accessione cibum caperet in syncope inciderebat. Ec quis ejusmodi ægroto, imo & aliis qui longa laborarunt inedia ob continuum fastidium, in paroxysmo sollicitante

te maxime appetitu, & ubi ex denegato cibo fere timendum, ne æger plane succumbat, cibum et potum denegabit? commémoratur a *Pechl. l. 1. obs. 51.* de jure consulto & vetula Cacoſtomachia laborantibus, qui ventriculum & appetitum collapsum inſtaurare non potuerunt, niſi appoſitis in cœnam arefactis paſſeribus marinis. Quis nescit multorum ægorum ventriculum vel ob acidum prædominans, uti sæpe fit in chloroſi, vel in calidioribus naturis, non alio recreari poſſe, quam ejusmodi duro fibroſoque & inde pingui glutine. Parum ſane ejusmodi ægroti mollioribus refocillantur: latet etiam ſub ejusmodi appetitu sæpe inſtinctus naturalis, de quo pauca inferere hic, licet extra ordinem, integrum erit.

§. 21. Male vulgo hic inſtinctus naturalis in regulis diæticis negligitur, itaque è re erit, ut oſtendatur, in quantum ipſi ſit connivendum, ne mox improbetur, ſi cum regulis diæticis non conſpiret. Eſt autem motus animæ ſolitarius, ſeu deſiderium in quandam rem, quod neque à ſenſu quodam externo, neque meditatione, neque conſuetudine ortum ducit, ſed ſola divinatione; Cujus beneficio anima, uti in brutis, noxium fugit, ſalutare appetit; hinc anima tunc quovis Medico ſapientior eſſe ſolet. Ejusmodi enim res deſiderata, aut animam erigit & exhilarat, robuſtiorẽque reddit, ut eo fortius meliusque materiam peccantem aggredi valeat; vel anima ipſam rem deſideratam in ſaluberrimam mutat medicinam. Quod vero in ægrotis magis obſervetur quam ſanis, cauſa forſitan eſt, quia anima in ægrotis, præcipue in morbo deſperato magis ſibi relicta eſt, & à regimine mentis immunis, cum conſtet, mentem sæpe ejusmodi inſtinctum refrænare.

§. 22. Recenſet *Hildanus Lb. I. obs. 37.* de muliere ulcere maligno circa fauces laborante, quæ halece, piſcibus ſalitis fumoque induratis, anxie ea deſiderans, ſe curavit, & *Eph. N. C. in D. II. AV. p. 16. app.* quartanam halece curatam annotarunt. Meminit *Pechl. C. II. Obs. 43.* virginis aſcite conſummata laborantis, quæ potu largiore cereviſiæ (*Vottel-Bier*) ſe liberavit. His ad-
junge Schenck Lb. VI. p. m. 744. qui varios quartanarios ſingulari appetitu laborantes etiamque ſanatos, poſtquam voti compotes redditi fuerunt recenſet, conf. & *Stabl. in Diſſ. de Diæta.* qui de quodam
C
refert,

refert, cui à lithotomo vagabundo cum testiculo & vaginali sacculo frustum intestini exsectum fuerat, quod esu brassicæ muraticæ & botuli assi, quæ anxie desideraverat, morti jam appropinquans fuerit restitutus. *Thomas à Veja in suis Comm. in Art. Med. Galen.* de quodam ardente febre laborante enarrat, eum enixe postulasse, sibi concedi in stagno illo, quod pavimentum credidit, vel montaneam saltim immersionem & natatum, quò concessio sanatum fuisse.

§. 23. Verum enim vero circa huncce instinctum sequentes cautelæ maxime sunt necessariæ: Ejusmodi instinctus nequam fieri debet à mentis representatione, i. e. absque recensione ac animadversione, solo animæ motu. It. ne demonstrative sit contra experientiam ac rationem, quia tunc non est animæ instinctus, quæ, nisi consuetudine sit corrupta nunquam, vel rarissime manifeste noxia desiderat. It. Si res desiderata rationibus valde probabilibus sit dissuadenda, consultum est, non uno impetu satisfacere appetitui, sed per vices ingerere, ut tempore mutari queat, si forte obfuturum observetur. si tandem ægrotus huic rei desideratæ assuevit, concedenda est, quamdiu materiam peccantem alterat, ultra hoc non æque.

§. 24. Hinc facile elucescet, non cuilibet ægrotò speciem quandam potus vel vinum aut aquam frigidiusculam denegandum esse, nec levem excessum, cum instinctus naturalis in causa esse possit; ipsa enim experientia & ratio commonstrant, multos alvi obstructione pertinacissima, Colica, febribus ardentibus præcipue biliosis laborantes solo aquæ gelidæ potu, imo podagricos vini haustu fuisse liberatos: mentionem facit *Galen. Lib. 10. meth. cp. 5.* juvenis, qui potu gelidæ à febre ardente ex bile orta se liberavit, puto non aliter, quam abstergendo, refrigerando & potissimum se recreando: huic similem *obs. habet Rastius Lib. III. Com. Tr. 1. cap. 2. uti & Zacutus Lusit. Prax. adm. Lib. III. obs. 7.* In quantum vero vinum podagricis salutariter sit porrigendum & propinatum *conf. Crato Conf. 153. R. Fortis 4. Conf. 172. Sydenhamius p. m. 581.* Si enim podagrici vino valde sunt assueti, vel fenes, ut ventriculi imbecillitate maxime laborent, vel illum valde & anxie desiderent, puto in minori quantitate, (modo non multum tartaro sit refertum & acidulum,) tuto posse porrigi; ardentis fe-
bres

bres vino curatas vid. in *Ephen. N. C. D. II. A. II. p. 87. & A. VII. p. 67.*
 imprimis ejus singularem usum in malignis annotavit. *Magnif. Riv. in Diff. de febribus malignis §. 35.*

§. 25. De levi excessu, qui ipsas animi vires non superat ita sentio: anima ad desperationem fere redacta ideo sæpe expetit excessum, ut quia illum digerere non valet, cum illo simul materiam peccantem excernere possit. Sic videmus levem ebrietatem sequi copiosissimam sudoris ac urinæ excretionem, quibus simul facile materia peccans proscribitur. Recenset *Schenck. Lib. 6. p. m. 744.* de quodam quartana laborante, qui ita ventriculum impleverat, ut molem ferre nequiret, hic excitata virtute expultrice, non modo cibos gravantes, verum etiam purulentum humorem per vomitum extruxit, sicque se liberavit; quod tamen exemplum ut quis imitetur, nemini sum suafor, neque ut alium excessum facile in solidioribus, utriusque quidem in potentis committat. Hujus salutarem effectum sequentes commendant observationes: Referunt *Eph. N. C. D. I. A. III. obs. 45.* quendam vini Hungarici copiosiore & ad temulentiam usque ingurgitatione per sudorem profusissimum febre Hungarica fuisse liberatum, & alium febre quartana spiritus vini largiori haustu teste *Lanzonio in D. III. A. 9. & 10. obs. 114.* item podagram ebrietate sublatam *D. II. A. VI. p. 82.* quibus adjungendus est *Zacuti. Lufi. Prax. adm. Lib. III. ob. 7.* qui annotavit, quendam à sudore frigido atroci ob viscerum imbecillitatem vini potu copioso sanatum fuisse. Notum est potum largiorem etiam usque ad temulentiam sæpe in peste existere saluberrimum remedium, quatenus eo terror discutitur; quem & in peste Erfordiense anno 1681. & 82. salutarem fuisse ex relatione excellentiss. *D. Fischer: Patroni, Promotoris ac hospitis ad cineres devenerandi repeto.* Nec oblivioni tradendus est *Pechlinus Obs. 16. Lib. 3.* qui de sacerdote refert, qui omnibus aliis remediis incassum adhibitis, ab atroci melancholia vini merarioris haustu fuit restitutus. Et non mirum, spiritus enim ad subtiles hilaresque cogitationum lusus eriguntur, ab imaginatione tristi divelluntur, & in pristinos ordines revocantur. Scias tamen ad hocce remedium generosum non prius deveniendum esse, priusquam ejus salutaris eventus sit sperandus; Nec ad spiritum usque submersionem procedendum. Lenem

enim temulentiam non improbabis, alias etiam opium rejiciendum esset.

§. 26. Ab externis ad interna progredior, & quidem ad excreta & retenta: ob chartæ vero huic dissertationi destinatæ angustiam potiora modo percurram, ex quibus reliqua facile judicari possunt. Jubent autem bis de die alvum exonerare, & nisi fæces proprio instinctu succedant, alvum mox à somno sollicitare, ut certo tempore assuescat, *conf. Senn. p. 892. l. c. Quercet. l. c. p. 333. Hoffm. l. c. p. 572.* annotavit vero *Magnif. Bobn. de off. med. p. 375.* de puero, qui intra duas septimanas vix alvum exoneravit & curatus pejor evasit, ita ut pristinam consuetudinem repetere fuerit coactus. Huic adjungendus est *Heurnius in Hippocr. de purg. med. text. 14.* qui de puella refert, eam trimestri spatio vix semel alvum exonerasse absque noxa. Sic *Rhodus obs. 81. Cent. II.* cujusdam mentionem facit, qui per 24. dies absque damno vix alvum deposuit. Ad ejusmodi stypticitatem alvi multum contribuere videntur, dispositio intestinorum, præcipue cæci, si majoris deprehenditur capacitatis quam in aliis; calidior temperies totius corporis: hinc siccitas nimia in intestinis crassis, & hinc fæces indurata: maxime autem consuetudo. Puto vero in sanis, ubi anima non manifeste errat, functiones, uti excretio, soli animæ seu spiritibus relinquendas esse, & à mente nihil debere determinari; animam vero nequiquam certo ordini esse mancipandam, ob rationes superius allegatas. Si vero mala consuetudo subit eam non mutandam censeo, si nimis sit inveterata, ita ut natura jamjam huic se accomodaverit quominus damnum aliquod inde sentiat, imo à mutatione probabiliter pejor quid sit timendum, alias utique corrigi debet *conf. Hipp. lib. 2. aph. 20.*

§. 27. Fluxum Catameniorum in virginibus puberibus, v. g. annorum 18. & ultra studio, nisi sponte fluat nonnulli proritare jubent, & quidem ex ea ratione: quod muliebris sexus sanitas ab hac evacuatione maxime dependeat *conf. Hoffm. l. c. p. 578.* imo ejusmodi Virgines vix cum fructu matrimonium posse inire: Lochia vel plane non vel non sufficienter fluentia in puerperis ad fluxum disponenda & augenda esse existimant. Experientia vero utrumque sæpe dissuadet: refert *magn. Bobn. l.*

c. p. 416. mulieres Grönländiæ plane fluxum mensium non pati absque sanitatis ac imprægnationis detrimento. Ipse novi virginem, quæ usque ad annum 19. absque mensium fluxu sine ullo incommodo vixit, & cum alius, me dissuadente, ipsi menses per medicamenta proritare stüderet, in Cachexiam & pedum tumorem sine fluxu eam conjiciebat. Multa etiam hinc & inde occurrunt exempla fæminarum absque mensium fluxu imprægnatarum, absque lochiis subsequenter enixarum *conf. imprimis Eph. N. C. D. II. A. 1. obs. 41.* ubi plura exempla allegantur *ii. senneri. Pract. lib. 4. P. 11. Sect. 11. cap. 1.* qui ibidem varia congestit exempla. Parturientem sine aquis annotarunt *Eph N C. D. 1. A. III. obs. 132.* Si enim fæminæ parum succi & sanguinis possident de cætero respectively sanæ, sanæ aut parum vel nihil sanguinis excernunt, quia sanguis in iis neque quantitate neque qualitate excedit: è contrario sæpe fæminæ magis sanguinæ & succulentæ etiam ad medium usque gestationis tempus & ultra mensis satis largiter patiuntur absque fœtus detrimento.

§. 28. Datur adhuc fluxus utriusque textui communis, nempe hæmorrhoidalis, de quo præcipiunt: *provideri oportet, ne utilissima hæc sanguinis depletio ulla ratione intercipiatur: conf. Hoffm. p 579.* Ast multorum Medicorum in hunc fluxum confidentia eo abiit, ut nullum fere morbum præcipue chronicum curare sibi confidant absque hujus proritatione; nec multum abest, quin in posterum vix omnes reddantur fæminæ menstruatæ. Scio equidem, huncce fluxum à multis & magnis imo sæpe desperatis liberare morbis; scio tamen, multos etiam curari posse absque hoc fluxu, & illud equidem ex experientia *Magnif. Rivini*, aliorumque observationibus. Suadendum potius esset, ruentem sanitatem aliis & quidem commodioribus remediis, si permisum est, præcipue prudente diata erigere: Si quidem multi hoc fluxu adeo emaciantur, ut Sceleton magis quam hominem repræsentent. Non semper enim sanguis melancholicus per hunc fluxum excernitur, uti sibi vulgo persuadent, sed etiam floridus & bene constitutus *teste Spigelio lib. 5. c. 3. de hum. corpor. fabr.*

§. 29. Saliva, Semen & reliqui humores in corpore ad excreta & retenta simul pertinent; Sed molem hæc Dissertatio excederet, si singula percurrerem: itaque de femine, seu exerci-

citio Venereo, & quidem in agrotis modo, pauca lubet annexere. Volunt plerique, ut hoc exercitium in omnibus fere morbis excepto furore uterino intermittatur, quia agros viribus valde defraudat; etiam in ipsa epilepsia, cum coitus quasi sit parva epilepsia. Reclamat autem experientia, jam dudum Hippocr. Lib. 6. Epid. Comm. 5. Text. 23. Venerem catharrhalium morborum curatricem agnovit, conf. & Lib. 1. Epid. text. 71. et Lib. 1. de Diet. cui adjuuge Amat. Lusit. Cent. 1. Observ. 47. qui Coitu dysenteriam sanatam observavit. Orgasmus enim spirituum ab intestinis ad vasa seminalia retrahitur, hinc cum iis simul humores: Quartanam venere curatam, vide in Eph. N. C. D. 1. A. 1. Observ. 86. cui adjuuge D. 11. A. X. p. 221. ubi sine dubio Idea febrilis venerea idea fuit extincta. Epilepsiam ex retentis mensibus Venere & puerperio sanatam observavit Cummius in Eph. N. C. D. 1. A. 1. Observ. 86. conf. & D. 11. A. 10. p. 220. Schoberus in Eph. N. C. Cent. 1. Observ. 23. p. 80. Epilepsiam Venere sublata observavit, quæ ob mira Symptomata dæmoniaca fuit dicta. Hinc concludo: Epileptico ex femine tali facto, quod in Virus quasi abiit, ut vellicando pungendoque nervos vasorum seminalium motus convulsivos producat, exercitium Veneris ne utiquam esse denegandum, si alia circumstantiæ præcipue morales illud permittant.

§. 30. Excreta & retenta sequuntur motus & quies. In his uti & in aliis reliquis nunquam excedendum esse putant, neque in sanis neque in agrotis. Contrarium autem svaedet curatio à tarantula demorsorum. It. refert Pecbl. l. III. Observ. 35. quandam quartana in veterata pessime laborantem equo se commisisse ferocissimo, cui domando cum omnes vires impendisset, morbum evanuisse, provocata 4. horarum lassitudine. Duro enim nodo durus nonnunquam quærendus est cuneus. Quis facile agrotis ceu remedium inconsuetum cachinnum svadebit? salutare nihilominus ejus effectum multis exemplis comprobavit, Pecbl. l. III. Observ. 28. partim à puerperis difficili partu laborantibus, partim à vulneratis, ex quorum vulnere sanguis congruatus prodire noluit, petitis. Nonnulli censent omnem motum in lassitudine & vulneribus fugiendum esse, & quidem in his ob coalitionem, quæ motu impediretur. Verum experientia ac ratio ostendunt, nonnunquam motum excutere lassitudinem nempe spon-

spontaneam ; quæ à langvidiore fluidorum fit circuitu ; item membra vulnerata levi commotione indigere , ne rigida reddantur , & intra articularum cartilagineas inspissetur ac induretur Lympha.

§. 31. Multi cum methodicis valde sunt solliciti de forma le-
 ti figura decubitûs , *vid. Clero. l. c. p. 171.* Sic Rodericus à Fonseca de
tuenda sanitate c. 18. & Quercet. l. c. p. 339. In Culcitrâ plumis , in
 Germania usualibus , cubare dissvadent , quia disponere ad re-
 num calculum , extraneum calorem concitare , & tabem præpa-
 rare credunt , sed potius in lanuginosis , ut fit in Gallia ac Italia
 dormire commendant. Verum enim vero experientia quotidiana
 irridet ejusmodi inanes præcautiones. Alii in latere sinistro,
 alii dextro recubare melius , & fere omnes decubitum supinum ac
 pronum fugere censent ; cum potius variis decubitûs speciebus
 asvescendum esse existimem , ut necessitate cogente , si uno late-
 re scirrho vel collecto pure vel incubo laborent , reclamationem
 in idem latus vel pronam , quæ meliorem tunc requiem conce-
 dit , non repugnante consuetudine possint perferre.

§. 32. In Dixta somni ac vigiliarum omnem abhorrere jubent
 somnum post partum præcipue meridianum , quem ex toto in-
 salubrem judicant. *conf. Hoffm. l. c. p. 610. Willis. de anim. brut. P. 1. c. c.*
16. Æginet. l. 1. c. 97. nihilominus experientia è Regionibus cali-
 dioribus petita huic asserto reclamât , earum enim incolæ opti-
 mo cum successu somnum meridianum capiunt ; regredientibus
 enim spiritibus cibus omnino melius concoquitur. Cur non
 æque salubris in nostris Regionibus præcipue ætate judicandus
 erit ? cur non in senibus iisque , qui jamjam matutino tempore
 profunda meditatione multos dissiparunt spiritus ? Et cum som-
 ni coctioni ciborum valdopere inserviat , ut vulgo asserunt
vid. Hoffm. p. 606. non video , quod debilitas universo generi ner-
 voso inde pertimescenda sit. Attamen nemo temerarie illi
 assuescat , sed sciat diem esse ad laborandum & vigilandum , &
 noctem ad dormiendum destinatam. Tandem nec certum
 tempus pro omnibus & quidem æquale ad somnum capeffen-
 dum constitui posse , certissime mihi persuadeo , nam depre-
 henduntur , qui vix 3. aut 4. horis ad somnum capiendum in-
 digent , cum alii 7. vel 8. horas dormiant , *conf. Peschl. l. 112.*
obs. 41. §. 33.

§. 23. Nunc demum animi pathemata adeunda sunt, non moraliter sed physice consideranda, sub duplici nempe perceptione seu motu partim grato seu voluptuoso, partim ingrato seu doloroso: Grato, quando spiritus plus justo expanduntur, & pleniore influxu ad membra & viscera propelluntur, hincque sanguinem ad totum plenius expandunt ac rarefaciunt, uti in ira, quæ ejusmodi expansionis jure salutatur summus gradus: Ingrato, quando spiritus nimis repelluntur & se ipsos retrahunt ad spinam dorſi & cerebrum, ita ut extrema artuum ac corporis influxu spirituum ceu motore destituta frigeſcant sanguisque stagnare incipiat, ut fit in errore, qui ejusmodi retractationis summus est gradus. Reliqua pathemata ab his duobus modo gradu differunt; Hinc duos hosce tantum affectus examinare placet.

§. 34. Jubent autem scriptores diætetici v. g. *Quercet. l. c. p. 331. Hoffm. l. c. p. 14.* ut tam sani quam ægri utrumque pathema abominentur, omnesque ejusmodi occasiones evitent. Quod sanos attinet, dissentire non possum; quia ejusmodi affectus in nullius fere potestate repositi, eorumque furor nimis repentinus omnem fere directionem respuens, ut maxime timendum sit, si etiã iis aliquis sensim velit assueſcere, quo minus deinde laedatur, ne statim primã vice succumbat. Interim quilibet quantum fieri potest eo annitatur, ut etiam res insolitas absq; terrore, quamlibet offensionem absque ira perferre discat. quod ægros vero concernit, aliter sentio, ubi sæpe remedia desperata sua laude non sunt privanda, modo adhibeantur cum grano salis. Experimentia enim utriusque salutares effectus sapissime monstrat, de quibus præ aliis legi meretur excell. *Lang. in oper. Tom. III d. ff. 2. p. 17. de commotionum animi vi Medica.* Libet nunc nonnulla exempla partim ex illa dissert., partim ex aliis scriptoribus in medium proferre, & quidem primo de ira.

§. 35. Refert *Forestus de melancholico lib. 10. obs. 15.* qui disputatione ac altercatione & hinc ira subsequente ad sanam mentem rediit, antea incassum adhibitis fere omnibus remediis. *Meminis Herſtius lib. 3. Conf. Epist. 12.* triennalis paralytici, qui. ob præsentiam hostis in furorem actus e lecto proſilire potuit, & cum aliis

aliis civibus hostem aggredi *conf. & Donat. p. 640.* qui Contracturam per Iram curatam observavit. Sic Crato Lib. 6. *Conf.* paralitico & phlegmatico cum *Evophorix* iram provocare jussit. Non minus salutaris ira in podagricis observatur, ubi præ aliis conferri possunt *Pechl. l. III. obs. 28. & Eph. N. C. hinc & inde. Baribol. Histor. anat. Cent. 6. bist. 28. Horstius lib. 3. P. 2. obs. 8.* à quartana ira liberatos vide apud *Valeriolam l. 2. obs. 4. Schenck. lib. 6. p. 744.* stypticitatem hinc alvi solutam vide in *Eph. N. C. D. II. A. V. p. 57. app. mutuum ira loquentem in Aët. Hahn. Vol. I. obs. 81.*

§. 36. Jam examinandum est, in quantum ira ejusmodi sit suadenda: *asserit Gal. 2. de caus. symp. 5.* se neminem ab ira interiisse observasse. Et certum est, iram minus exitiosam esse terrore, & minus repentino gaudio; siquidem plures gaudio repentino quam ira mortui deprehenduntur *conf. Eph. N. C. D. II. A. IX. p. 53.* Nec video cur levis exandescencia non sit concedenda, imo & excitanda, modo absit animus lædendi, & finis potius sanitatem recuperandi, qualem vel ipse *f. Codex Psal. 4. v. 5.* approbare videtur. Itaque in melancholicis, quorum viscera spiritibus hincque robore suo valde destituuntur, ob nimis intentum ac cogitandum animum, quo spiritus in cerebro nimis retinentur, omnino iram suadendam esse censeo, cautelis observatis inferius appositis. Hac enim veteris spirituum excutitur illique ablegantur ad viscera, & quidem magis quam in labore ubi potius ad musculos abeunt. Nec possum non *cum Hipp. & Gal.* in omnibus fere morbis frigidis v. g. paralyticis, phlegmaticis, quidni & podagricis eam commendare, ubi vel torpor spirituum adest, vel humores, præcipue lymphæ intra articulos nimis compacti deprehenduntur. Sic enim in paralyticis, *ut cum Bacone de Verulamio in Histor. Vit. & mori. p. 249.* loquar: Ira sibi permixta & foras prodiens, juvat tanquam medicamenta quæ robustum inducunt calorem. Cum porro superveniens febris teste Hippocr. paralyfin solvat; ira ceu febris quædam artificialis & subitanea, non erit ita incongrua.

§. 37. Velim tamen ut sequentes cautelæ studiose observentur: Utrumque pathema sæpe non tam ipsum morbum, quam

D
paro.

paroxysmum tollit v. gr. Ira podagram, terror febris paroxysmum. Hinc in iis nunquam sunt solitarie adhibenda, sed simul remedia, quæ ipsam causam remouent. Uterque affectus nunquam admittendus est, nisi sit res desperata: alioquin commodiora remedia suppetunt. Ira non est excitanda in sanguineis, cholemicis & iis, quorum viscera non sunt salua, nam inde inflammatio esset pertimescenda: nec in iis qui ad erysipelas sunt proclives motusque convulsivos; licet nonnullos epilepticos ira restitutos sciam: nec in iis, qui iræ fervorem supprimunt atque huic affectui nimis indulgent; sed irritandi modofunt ad iram, qui præsentis sunt animi, moxque se colligere valent.

§. 38. Iram excipit terror: Hunc mirum in modum tam sanguinis quam spirituum orgasmum compescere, quotidiana docet experientia, quando hæmorrhagia narium laborantibus & quidem nuchæ affundunt aquam frigidam. Sic menses nimium fluentes terrore curatos vide in *Eph. N. C. D. II. A. VIII. p. 385.* epilepsiam terrore & quidem ab igne sublatam observavit *Panzrol. Jatrolog. Pentec. 2. obs. 39. p. 53. ab aqua frigida vero vid. in Eph. N. C. D. II. A. IX. p. 303* febres quartanas terrore sublatas annotarunt *Pechl. l. 1. obs. 48. Boyleus de util. philos. exper. exerc. 5. p. 282. Eph. N. C. D. I. A. II. obs. 150. D. II. A. III. obs. 93.* Tertianarios immersione in aquam gelidam sanatos observavit *Schenk. lib. 6. p. 742.* Cui ignotum est curatio hydrophoborum immersione in aquam, adeat *Forestum* in suis observationibus. Pertinacem dyfuriam comitis cuiusdam solutam terrore vide in *Eph. N. C. D. II. A. 9. obs. 161.* singultum terrore sublatum annotarunt *Donat. p. 639. Galen. lib. de med. facil. parab. c. 31. Riedling. lin. med. A. II. p. 276.* quomodo strumæ contrectatione manuum mortuorum sint auferendæ docet *Wedel. in Eph. N. C. D. II. A. III. obs. 142.* ubi plura hoc modo sanatorum allegantur exempla. Sic docet *Helm. in Tr. de mens. Idea §. 46.* stigmata a matre impressa fœtui admotione manus hominis tabe extincti tolli. Herniam terrore retropulsam *obs. Pechl. lib. III. obs. 24.* Sic uteri prolapsum terrore sanari ostendit *Zacut. lufit. l. 2. obs. 95.* quando ægrotis incisis ad denudata cruralacertas viuas vel mures allegare iubet, qui per femora vagantes terrorem vel metum incutiunt. Huic adijunge *Bourgesiam*, qui embryonis manum

manum aut pedem ex utero se exerentem aqua frigida repellere docet.

§. 39. Sed nunc videndum est, in quantum terror sit adhibendus, ubi non possum non Magnif. *Bohno l. c. p. 422.* ad stipulari statuenti: periculosum esse, morbos per terrorem depellere: terror enim non est simplex pathema, sed quem plerumque aut metus aut ira comitatur. Hinc diversimode in sanguinem agit, modo ad quietem magis componendo, modo vehementius exagitando. Nihilominus cum experientia tot salutare terroris effectus suppeditat, puto non omnem, præcipue levem, qualis à contrectatione manuum mortuorum, plane fugiendum esse, modo sequentes attendantur cautela. Terror non est adhibendus in subiectis melancholicis, & iis qui spiritibus valde sunt destituti, ut hinc timidioris sint animi, & terrori nimis indulgeant: nec in iis qui ad iram & erysipelas sunt proclives, & quorum viscera non sunt salva; sed in iis qui magni & excelsi sunt animi & facile ad se redeunt, quo minus omnimodam coagulationem sanguinis incurrant: tandem terror excitetur rebus levioris momenti, quarum periculum statim transit. Tunc omnino non infelix eventus erit expectandus: sic enim motu contrario terroris motus spirituum febriles & commotiones convulsivi exstinguentur; sic hæmorrhagia, singultus ab inordinato ac nimio influxu spirituum ortus, dysuria à spasmò, retrocessione spirituum sistuntur: strumæ pedetentim evanescent anima ob horrorem retrocedente, ut nullum ulterius affluat nutrimentum. Idem iudicium esto de herniis ac uteri prolapsu. Ast uti antea dixi, ubi leviora & commodiora remedia supersunt, noli ad hæc generosa devenire.

§. 40. Sic auxiliante Numine divino ea ad finem perduxit, quæ hæc vice proponere chartæ & temporis angustia permittit. Noli vero B. L. meos conatus, finemque hunc innoxium finistre interpretari: Eum enim in finem neutiquam hæc multis forsitan paradoxa proposui, ac si omnem diætam susque deque haberem, sed potius ut alios, præcipue viros in re medica consummatos submisisse invitarem, ut de corrigendis ac limitandis

tandis regulis diæticis nimis hinc & inde universaliter con-
 scriptis magis sint solliciti; ne ulterius in omnium Medicorum
 opprobrium proverbium locum inveniatur: optima diæta pessima
 diæta. Ut vero de me certior evadas, quamnam ego pro ge-
 nuina existimem, hanc ita definire lubet: *Diæta est prudens regi-
 men & principii nostri vitalis, i. e. natura, & principii physico mecha-
 nici, i. e. temperiei corporis nostri & rerum corpus nostrum quocunque
 modo afficientium, consistens in fuga eorum, quæ corpus nostrum destruere
 judicamus, & acquisitione eorum, quæ corpus nostrum tam conservare
 quam præservare possunt.* Ex hac definitione omnes regulæ diæticæ
 sponte fluunt: attendendum nempe esse ad integram constitutio-
 nem animæ ac corporis, ad Regionum temporum, ætatum sexus-
 que varietatem, & vel maxime, ut corpus duris affvescat, &
 ita præservetur, quo minus deinde lædatur. Hæc diæta nun-
 quam absque manifesto damno est negligenda. Hæc diæta genu-
 ina mihi impostero praxi medicæ consecrato, semper cordi cu-
 rare erit. Faveas itaque B. L. conatibus hisce meis & futuris,
 Si DEO placuerit Huic Summo Archiatro pro concessis viri-
 bus sit Laus Honor & æterna Gloria!

TANTUM.



pa 320.



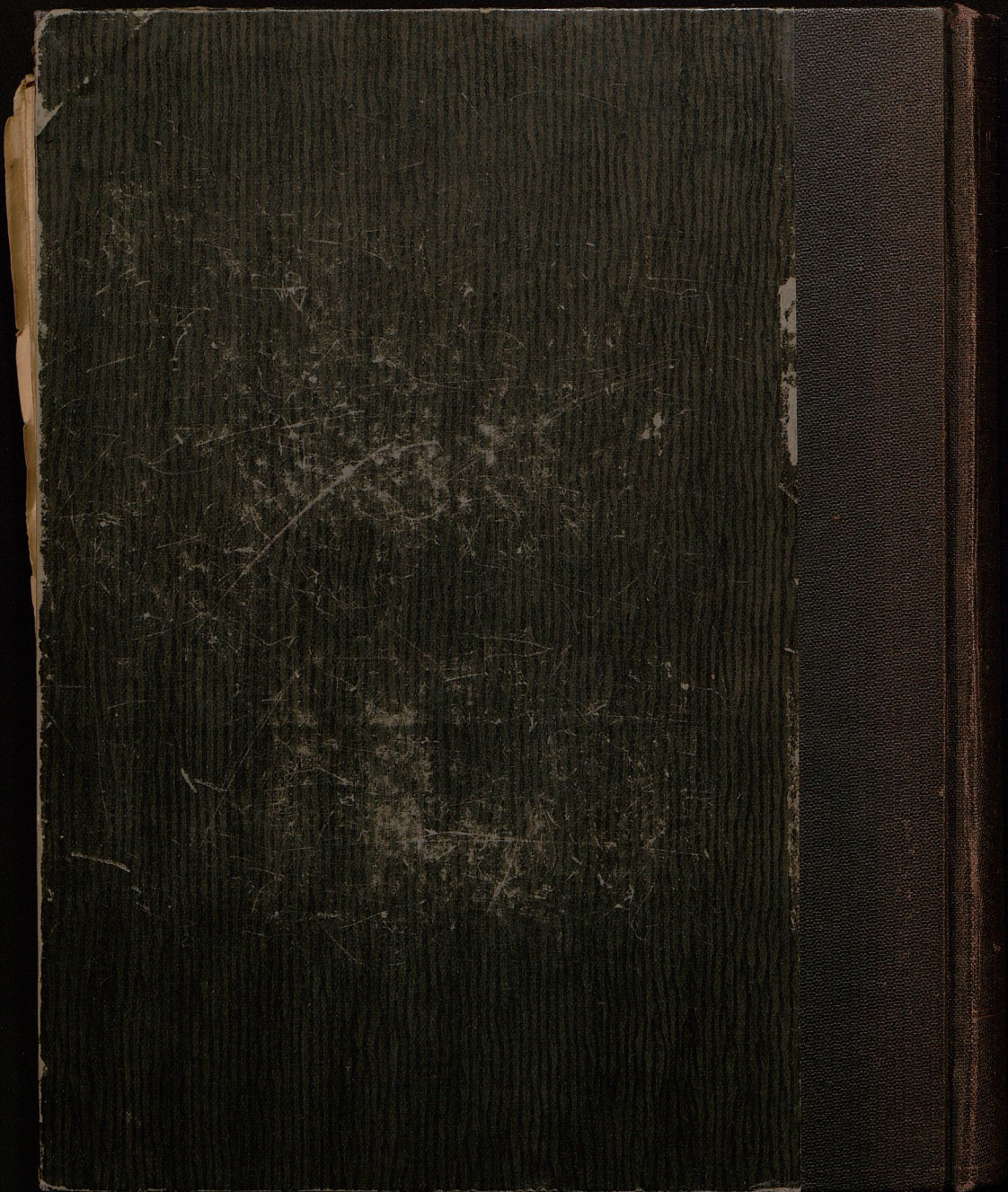
Ertruet, Diss., 1718

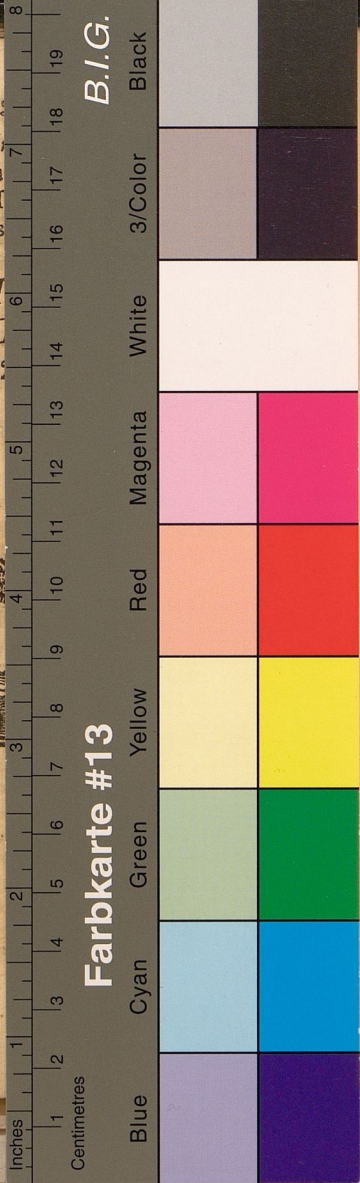


v. 78

Sl.







7. 1718, 12 2 15

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE

DIÆTA
NONNUNQVAM SALU-
TARITER NEGLECTA
ET NEGLIGENDA,

QVAM,
AURIGANTE DIVINO NUMINE,
SENSU INCLUTÆ FACULTATIS MEDICÆ
IN PERANTIQA ELECTORALI ACADEMIA
HIERANA,

SUB PRÆSIDIO
DN. JOANNIS FRIDERICI
DE PRE,

PHILOSOPHIÆ ET MEDIC. DOCT. FACULTATIS MED. ASSESS. ANAT.
CHIRURG. ET BOTAN. P. P. ORD.
PATRONI ET PROMOTORIS SUI COLENDISSIMI,

PRO LICENTIA
HONORES ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
LEGITIME CONSEQVENDI,
PUBLICO PHILIATORUM EXAMINI

SUBMITTET
MARTINUS SIMEON Stard/

BOESLAV. SILESII,
DIE VI. SEPTEMBRIS, ANNO dō MCC XIIIX.
HORIS LOCOQVE CONSUVETIS,

ERFORDIÆ,
TYPIS JOH. HENRICI GROSCHII, ACAD. TYPOGR.